

# Öğretim Elemanlarının Etik İlkelerine Uygun Davranma Düzeyi Üzerine Bir Araştırma\*

A study on faculty members' level of compliance with ethical principles

Semra Tican Başaran, Necla Ekinci, Serkan Arıkan

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Muğla

## Özet

Araştırmanın amacı, öğretim elemanı ve öğrenci algılarına göre eğitim fakültesi öğretim elemanlarının *eğitim-öğretim* ve *öğrenciye karşı sorumluluklarıyla* ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde görevli 121 öğretim elemanı ve farklı programlara devam etmekte olan 339 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenmiş olan *Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri* temel alınarak geliştirilen veri toplama araçları ile toplanmıştır. Veri toplama araçları, belirlenen ilkelerden öğretim elemanının *eğitim-öğretim* ve *öğrencilere karşı sorumlulukları* boyutlarıyla sınırlıdır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde aritmetik ortalama, standart sapma ve MANOVA kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, öğretim elemanları ve öğrencilerin öğretim elemanlarının *öğrencilere karşı sorumluluklarıyla* ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeyine ilişkin algılarının benzer, *eğitim-öğretim* sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin algılarının ise farklı olduğunu göstermiştir. Cinsiyet, kıdem ve akademik unvana göre öğretim elemanı algıları, cinsiyet ve akademik başarı değişkenlerine göre öğrenci algıları anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

**Anahtar sözcükler:** Akademik etik, akademik etik ilkeler, akademik sorumluluklar, etik algı, yükseköğretimde etik.

## Abstract

The purpose of the study is to set out the extent to which academic staff in education faculty comply with the ethical principles on their responsibilities related to teaching and students according to perceptions of students and academic staff. Participants of the study were 121 academic staff and 339 senior students attending different programs in Education Faculty of a state university in western part of Turkey. We collected the data by the instruments developed on the basis of "Principles of Ethical Behaviors in Higher Education Institutions" determined by the Turkish Higher Education Council. Among these ethical principles, the data collection instruments used in the study were limited to *academic staff's responsibilities related to teaching and students*. We used weighted mean, standard deviation and MANOVA for the analysis of the data. Results showed that both academic staff and students have similar perceptions that academic staff in education faculty comply with the ethical principles on the responsibilities of academic staff related to students, while their perceptions were different for complying with the ethical principles on the responsibilities of academic staff related to teaching. The perceptions of academic staff in terms of sex, academic tenure and academic title, and the perceptions of students in terms of sex and academic achievement did not show significant difference.

**Keywords:** Academic ethics, academic ethical principles, academic responsibilities, ethics in higher education, ethical perception.

**Y**ükseköğretim kurumları ülkelerin geleceğini belirleyen bilginin üretildiği ve bu bilgiyi kullanarak yeni bilgileri üretecek insan kaynaklarının yetiştirildiği kurumlardır. Bu kurumlar bir yandan toplumun kültürel değerlerini yeni nesillere aktarırken, bir yandan da ürettiği bilimsel bilgilerle toplumun geleceğine şekil veren kurumlardır.

Yükseköğretim kurumları içerisinde yükseköğretim ve akademilerden daha çok meslek elemanı yetiştirmeleri beklenirken (Baskan, 2001), üniversitelerden bilimsel çalışmaların yanı sıra eğitim-öğretim hizmetleri ile meslek insanları yetiştirmeleri, araştırma yapmaları, topluma hizmet sunmaları ve geleceğin bilim insanlarını yetiştirmeleri beklenmektedir (Erdem, 2012; Gedikoğlu, 2013).

## İletişim / Correspondence:

Yrd. Doç. Dr. Necla Ekinci  
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi  
Eğitim Fakültesi, Muğla  
e-posta: nekinci@mu.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi 2017;7(3):197-208. © 2017 Deomed

Geliş tarihi / Received: Şubat / February 24, 2017; Kabul tarihi / Accepted: Temmuz / July 16, 2017  
Bu makalenin atf künyesi / Please cite this article as: Tican Başaran, S., Ekinci, N. ve Arıkan, S. (2017). Öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranma düzeyi üzerine bir araştırma. *Yükseköğretim Dergisi*, 7(3), 197-208. doi:10.2399/yod.17.020

\*Bu çalışmanın bir boyutu '1. Felsefe, Eğitim ve Bilim Tarihi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuş ve bildiri kitabında özet olarak yer almıştır.

Çevrimiçi erişim / Online available at: www.yuksekogretim.org • doi:10.2399/yod.17.020 • Karekod / QR code:



Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) 2015–2016 akademik yılı verilerine göre Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında toplamda 156.168 öğretim elemanının yanı sıra ikinci öğretim, uzaktan ve açık öğretim öğrencileri dâhil 6.689.185 öğrenci bulunurken, eğitim ve eğitim bilimleri fakültelerinde 9049 öğretim elemanı tarafından 313.454 öğrenciye hizmet verilmektedir (YÖK, 2016). Son yıllarda uluslararası değişim programları ile yükseköğretimdeki öğrenci sayısı ve çeşitliliği daha da artmaktadır. Bu artış bir yandan sorunların da çeşitlenerek artmasına neden olurken; diğer yandan esneklik, uluslararasılaşma, rekabet edebilirlik gibi dönüşümlere de yol açmaktadır (Günay, 2011). Bu nedenle öğretim elemanı ve öğrenci sayısı bakımından bu denli büyük bir topluluğu oluşturan üniversitelerde ve eğitim fakültelerindeki süreçlerin evrensel örnekleri ile paralel bir şekilde gerçekleşebilmesi, hizmetleri sunan ve yararlananların hak ve sorumluluklarının yerel ve evrensel düzeyde tanınması ve taraflarca bu doğrultuda hareket edilmesi önemlidir.

Bilginin yarattığı güç göz önünde bulundurulduğunda bilgiyi üreten ve yayan kurumlar olarak üniversiteler, içinde buldukları topluma karşı sorumludurlar. Üniversitelerde bu hizmetleri üreten en önemli kişiler akademisyenlerdir. Bu anlamda, gerçeği tanımlama ve genelde toplumu, özeldense öğrenciyi etkileme gücü olan akademisyenlerin rolü önemlidir (Wilcox ve Ebbs, 1992). Dolayısıyla toplumla etkileşim içinde olan ve onu etkileme potansiyeline sahip akademisyenlerin çalışmalarında, meslektaşları ve öğrencileri ile ilişkilerinde neyi nasıl yapacaklarının bilinmesi ve ortak değerler doğrultusunda kendi kendilerini denetleyebilmeleri gerekmektedir (Büken, 2006).

Yükseköğretim kurumlarındaki işleyişi düzenleyen temel yasa 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’dur ve YÖK, Üniversitelerarası Kurul (ÜAK), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) gibi üst kurul ve kurumların yanı sıra üniversite içlerinde kurulan bilim etik kurulu gibi oluşumlar yapılan eğitim-öğretim, araştırma ve topluma hizmet gibi etkinliklerin yasal-yönetimsel düzenlemelere uygunluğunu denetlemektedir (Ünal, Toprak ve Başpınar, 2012). Ancak, bir kurumun hukuka uygun ve saygılı olması yararlanıcıların verilen hizmetin niteliği ve hizmeti sunanlara yönelik memnuniyeti için yeterli görülmemektedir. Yasalara uygun davranmak, etik açıdan her zaman yeterli olmayabilir (Arslan, 2005). Ayrıca, her şey yasalarca düzenlense bile çeşitli nedenlerle kimi durumlarda insan yasalara ve kurallara aykırı davranmaktan kendini alıkoymamaktadır. Benzer şekilde, etik ilkeleri iyi biliyor olsalar bile bazen etik dışı davranışlarda bulunabilmektedirler (Aydın, 2015). Kamu yönetiminde paydaşları da gözetilen ve saydamlığı esas alan bir yönetim anlayışının öne çıktığı günümüzde, yasaların ötesinde ya da henüz

yasalarca ele alınmamış ya da alınması pek de pratik olamayabilecek durumlar için daha fazlasına ihtiyaç duyulmaktadır (Berkman, 2015).

Sözü edilen ihtiyaçtan dolayı günümüzde, mesleki etik tüm sektörlerde ilgi gören bir çalışma alanı haline gelmiştir (Aydın, Demirkasımoğlu ve Alkın, 2012; Callahan, 1982; Yılmaz ve Altınkurt, 2009). Bu ilgi artışının nedeni; etiğin toplum geneline kapsayan norm arama ve normları temellendirme çabasına dönüşürülmüş olmasıdır (Kuçuradi, 2003).

Artık günümüzde, insanla ilgili mesleklerde değişen ve artan ihtiyaçlara bağlı olarak karşılaşılan etik sorunlar artmış ve bu sorunların daha fazla farkına varılmaya başlanmıştır (Tepe, 2000). Buna bağlı olarak, üniversitelerde de bugüne kadar benzeri görülmemiş bir şekilde artan iç ve dış talepler ve kurum olarak üniversitelerin karmaşıklıklarının baş döndürücü bir şekilde artması, günümüzde etik kodların belirlenmesini geçmişten çok daha önemli hale getirmiştir. Nitekim, geçmişte daha sınırlı sayıda etik ikileme karşılaşılabiliyordu ve somut çözümler üretilebilirken bugün kendi içinde hayret verici düzeyde karmaşık alt ikilemleri de kapsayan büyük etik ikilemlerle karşı karşıya kalınmaktadır (Callahan, 1982).

Bu nedenle, alışlagelmiş mekanizmalar akademisyenlerin, üniversitelerin her geçen gün daha da karmaşık hale gelen taleplerini yerine getirmelerinde ve karşılaştıkları etik sorunları çözmeye yetersiz kalmaktadır (Fisher, 2003). Ayrıca evrensel kurumlar olan yükseköğretim kurumlarında Avrupa Birliği Yüksek Öğretim Kurumları Çerçevesi ve artık dünya geneline kapsayan değişim programları doğrultusunda evrensel değerlere ve davranış kodlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Erdem vd., 2014).

Meslek etiği genel olarak, doğrudan insanla ilgili mesleklerde uyulması gereken davranış kuralları olarak ifade edilebilir. Mesleğe mensup kişilerin, mesleğin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin olarak geliştirdiği ve koruduğu, meslek üyelerine emreden, onları belli standartlarda davranmaya zorlayan, kişisel eğilimlerini sınırlayan, değerler ve ilkeler bütünüdür (Aydın, 2010). Bir başka deyişle, bir meslek nerede yapılırsa yapılsın göz önünde bulundurulması gereken yaklaşımları, tutumları ve davranışları kapsar. Bu yanı sıra meslek etiği, mesleğe bir kimlik kazandırdığı gibi evrensel bir nitelik de kazandırmaktadır (Demirtaş ve Ersöz, 2007; Erdem vd., 2014).

Mesleki etik ilkeler, bir yandan topluma ve meslek elemanlarına meslekteki etik davranışlar konusunda rehberlik edip, mesleğin ideallerinin toplum ve meslek elemanları arasında paylaşılmasını ve korunmasını sağlarken diğer yandan, yapılması gereken etik dışı davranışları da belirlemektedir. Bu nedenle bir yandan, meslek içi rekabeti düzenlerken bir yandan da



beklenen standartların altındaki davranışların disipline edilmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda, yetersiz ve ilkesiz üyelerin meslekten uzaklaştırılması gibi yaptırımları söz konusudur (Aydın, 2003). Bunların yanında, iyi ve doğru davranışlar için değerler ve normlar koymakta, standartlar belirlemede, ahlaki davranışları göstermekte ve ikilemler karşısında ahlaki kararlar alınmasına yardımcı olmaktadır.

Mesleki etik ilkeler, mesleğin uygulanışı içinde doğan ihtiyaçlara istinaden kendiliğinden oluşmakta, sözlü (Demirtaş ve Ersözlü, 2007) ve yazılı kurallar haline getirilmekte hatta tıp gibi bazı alanlarda zaman içerisinde yüksek yaptırım gücüne ulaşmakta, kimi durumlarda hukuk kuralı haline dönüşebilmektedir (Arıkan ve Yılmaz-Demir, 2009). Bu anlamda tıp, medya ve muhasebe alanlarında önemli bir mesafenin kat edildiği, eğitim alanında ise yolun başında olunmakla birlikte tartışmaların başladığı ve somut örneklerin ortaya koyulmaya başlandığı görülmektedir (Eğri ve Sunar, 2010). Nitekim Aydın vd., (2012) tarafından yapılan çalışmanın tıp fakültesi akademisyenlerinin etik sorumluluklarını mühendislik ve eğitim fakültesindeki meslektaşlarından daha fazla benimsediklerini ortaya koyan sonuçları doğrudan insan odaklı çalışmaların yürütüldüğü, kamu kaynaklarının kullanıldığı, birey ve toplumun geleceği için kararların verildiği eğitim alanında ve daha da önemlisi öğretmen yetiştirme alanında daha hızlı ve emin adımlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Etik ilkeler, akademik hayatın değişmez değer ve sorumluluklarına da yeni bir bakış açısı getirmekte, akademik hayatın karmaşası içinde akademisyenlerin görev ve sorumluluklarının tanımlanmasında, topluma iyi öğretim ve araştırmanın ahlaki gerekliliklerinin gösterilmesinde, öğrencilerin akademisyenlerin ahlaki performanslarını değerlendirmelerinde ve akademisyenlerin birbirilerini değerlendirmelerinde hatta onları, haklarına yönelik saldırılara karşı korumada gözle görünür doğruluk standartları sağlamaktadır (Callahan, 1982).

Bu açıdan bakıldığında “akademik etik”, akademik dünyada etik davranış standartlarını ve kodlarını, hak ve sorumluluklar ile uygulama kurallarını kapsayan “şemsiye” bir terimdir (Aydın vd., 2012). Akademik etik, başta üniversiteler olmak üzere bütün eğitim ve bilim kuruluşlarında yürütülen faaliyetlerin genel ahlak felsefesine ve mesleki etiğe uygun yapılması olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, akademik etik tüm akademisyenler tarafından üst düzey hassasiyetle uygulanması gereken, bilim özgürlüğü çerçevesinde tanımlanan toplumsal ve bilimsel sorumluluklar ile ilgili temel değerlerdir (Büken, 2006). Daha da fazlası, akademisyenlerin bilimsel çalışmaların yürütülmesinde, toplumun farklı paydaşları ile ilişkilerinde, ödüllendirilme ve yükselme aşamalarında, bilim yapılan kurumların bilimsel yetkinliğe dayalı yapılandırılması ile bilim insanlarının yetiştiril-

mesi süreçlerinin her aşamasındaki etik davranış kuralları ve bunlara uymayı kapsamaktadır (YÖK, 2014). Akademik etik ile ilgili çalışmalar literatürde az olduğu gibi, son yıllarda ilginin artmasına rağmen yapılan çalışmaların çoğunun bilimsel araştırma ve yayın etiği ile ilgili olduğunu, öğretim elemanlarının öğretimdeki etik sorumlulukları ile karşılaştıkları etik ikilemler ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili araştırmaların ihmal edildiğini (Gerçek, Güven, Özdamar, Yanpar-Yelken ve Korkmaz, 2011; Kuther, 2003) ortaya koymaktadır. Oysa akademik etik yalnızca araştırma ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda bilginin üretimi, teknolojiye dönüşümü, yayılımı ve öğretilmesi boyutlarını da kapsayan bir bütündür (Arıkan ve Yılmaz-Demir, 2009; Gerçek vd., 2011).

Türkiye’de son yıllarda akademik etik ilkeleri oluşturma ve bunların yazılı metinlere dönüştürülmesi çabaları artmıştır (Arıkan ve Yılmaz-Demir, 2009; Aydın vd., 2012). Yükseköğretimde etik ilkelerin belirlenmesi ile ilgili uluslararası uygulamalara bakıldığında, örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde etik ilkelerin Ulusal Eğitim Kurumu, Amerikan Profesörler Derneği gibi daha çok üst yapılar tarafından belirlenerek birden çok yükseköğretim kurumunu kapsayacak şekilde uygulanması yönünde bir eğilim olduğunu göstermektedir (Erdem vd., 2014). Türkiye’de de YÖK tarafından ilgili tarafların ve uzmanların katılımıyla belirlenen ve 2014 yılında yükseköğretim kurumlarına duyurusu yapılan Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri üniversitelerin tamamını kapsayan bir “ilk”tir ve bu çalışma ile yükseköğretimde bir eşik aşılmış, ortak ilkelerin olduğu yeni bir döneme girilmiştir. Yapılan bu çalışma ile yükseköğretim kurumları mensuplarının karşılaştıkları etik problemlerin çözümünde ve yöneticileri, çalışma arkadaşları, öğrencileri, yükseköğretim kurumları dışındaki yurt içinde ve yurt dışında bulunan kişi ve kurumlarla ilişkilerinde uymaları gereken 92 etik değer ve ilke belirlenmiş ve bu ilkeler doğrultusunda çalışmalarını yürütmeleri istenmiştir (YÖK, 2014). YÖK tarafından belirlenen söz konusu bu ilkeler; bilimsel araştırma yayın ve değerlendirme etiği (17), hizmet etiği (15), akademik yönetim etiği (13) gibi başlıkların yanı sıra öğretim elemanlarının sorumlulukları (24) ve eğitim-öğretim etiği (23) başlıkları altında gruplanmıştır. Öğretim elemanları ile doğrudan ilgili son iki başlığın diğer başlıklara göre daha kapsamlı olduğu dikkati çekmektedir.

YÖK (2014) tarafından öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ile ilgili etik davranış ilkelerinin belirlenmiş olması, yükseköğretim kurumlarında verilen eğitim-öğretim hizmetlerinin ortak ilkeler çerçevesinde yürütülmesi açısından önemli olmakla beraber, bu ilkelerin ne kadarının hayata geçtiğinin izlenmesi gelecekteki yükseköğretim ortamının niteliği açısından büyük önem taşımaktadır. Nitekim Kelly, Bradley ve Demott (2005)

literatürde öğrencilere yönelik etik kodlar ve davranışlarına olan etkileri ile ilgili araştırmalar bulunmasına rağmen, akademisyenlerin sorumlulukları ve bu sorumluluklarını hangi düzeyde yerine getirdiklerine dair araştırmaların sınırlı sayıda olduğunu belirtmektedir. Yine aynı çalışmada birçok meslek örgütünün belirlemiş olduğu etik standartlara rağmen akademisyenlerin uygulamalarının bu standartlara uygunluğunu göz önünde bulundurmadıklarını, bunun da üniversitelerin akademisyenlerden etik davranmalarını talep etme, etik ilkeler konusunda eğitimler verme ve etik davranışları teşvik etme konusunda yetersiz kalmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Türkiye’de de benzer bir durum söz konusudur. Etik ilkeler YÖK tarafından belirlenmiş ve duyurusu yapılmıştır ancak, üniversitelerde bu ilkelere yönelik eğitimlerin verilip verilmediğine ve bu ilkelere ne derece uyulduğuna dair çalışmalara literatürde henüz rastlanamamıştır.

Yükseköğretimde mesleki etik ilkelerinin yerleşmesi ve yaygınlaştırılması için öğretim elemanlarının eğitim-öğretim sürecinde mesleki etik ilkelere uygun davranarak geleceğin meslek elemanı ve bilim insanı olarak yetiştirdikleri öğrencilerine model olmaları ve onların da etik düşünme ve davranma becerileri kazanmalarını sağlamaları gerekmektedir (Burnaz, Atakan ve Topçu, 2010; Erdem, 2012; Erdem vd., 2014; Gerçek vd., 2011; Gözütok, 1999). Çünkü öğrenciler birçok konuda olduğu gibi, mesleki etik konusunda da öğretim elemanlarını örnek almaktadır (Kuther, 2003). Nitekim Brown ve Krager (1985) öğrencilerin, öğrenci olarak kendi etik sorumlulukları ile karşılaştırılmadıkları ve etik davranışları ile model olan akademisyen ve danışmanlar ile çalışmadıkları sürece etik ilkelerin uygulayıcıları olamayacağını ifade etmektedir. Toplumların değişme ve gelişiminde eğitimin rolü göz önünde bulundurulduğunda öğretmenin sahip olduğu nitelikler eğitim hizmetlerinin niteliği açısından önem arz etmektedir. Öğretmenlik mesleği bir yandan mesleki bilgi ve becerilere dayanırken bir yandan da görevin gerektirdiği değer ve normlara dayanmaktadır. Etik ilkelerin eksikliği daha nitelikli mesleki bilgi ve becerilerle telafi edilemez, mesleki açıdan sorumlu hizmet için her ikisine de ihtiyaç vardır (Räsänen, 2000). Bu anlamda, “etik ilkeler çerçevesinde davranan yeni nesilleri” yetiştirecek öğretmenlerin eğitiminden sorumlu kişiler olarak eğitim fakültesi öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ile ilgili ve öğrencilerine karşı etik sorumluluklarının bilincinde hizmet vermeleri bir zorunluluktur. Öğretmenlerin mesleki etik eğitimleri tek başına öğretmen adaylarının sorumluluğu değil, eğitim kurumları, istihdam sağlayan kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının ortak bir sorumluluğu olarak görülse de öğretmen yetiştiren kurumların sorumluluğu diğerlerinden fazladır (Räsänen, 2000). Bu bağlamda, geleceğin öğretmenlerini yetiştiren eğitim fakültesi öğretim elemanlarının eği-

tim- öğretim hizmetlerinde etik ilkelere ne derece uygun davrandıklarının hem kendi hem de eğitim-öğretim ortamlarında onlarla etkileşim içinde olan öğretmen adaylarının algılarına göre ortaya koyulması gelecekteki eğitim hizmetlerinin niteliği açısından önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada, eğitim fakültesi öğretim elemanı ve öğrenci algılarına göre, eğitim fakültesi öğretim elemanlarının YÖK (2014) tarafından belirlenen eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumluluklar ile ilgili etik ilkelere ne derece uygun davrandıklarının ortaya konulması amaçlanmıştır ve bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğretim elemanı ve öğrenci algılarına göre, öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeyleri nedir?
- Öğretim elemanlarının algıları cinsiyetlerine, akademik unvan ve akademik kıdemlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Öğrencilerin algıları cinsiyetlerine ve akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Eğitim fakültesi öğretim elemanları ile öğrencilerinin öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumluluklarına ilişkin etik ilkelere uygun davranma düzeyleri ile ilgili algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Çalışma, Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumlarında çalışmakta olan akademisyenlere yönelik olarak YÖK tarafından geliştirilen eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumluluklar ile ilgili etik ilkelere eğitim fakültesi öğretim elemanlarının ne derece uygun davrandıklarını ortaya koyan ilk izleme çalışması olması, sadece akademisyenlerin kendilerinin değil hizmet sundukları kitle olarak eğitim fakültesi öğrencilerinin de görüşleri alınarak yapılan bir çalışma olması ve bundan sonra yapılacak olan izleme ve değerlendirme çalışmalarında kullanılacak geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracının literatüre kazandırılmış olması bakımından benzer çalışmalardan ayrılmaktadır.

## Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analiziyle ilgili bilgiler sunulmuştur.

## Model

Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının, YÖK’ün (2014) belirlemiş olduğu ve tüm yükseköğretim kurumlarını kapsayan etik ilkelere eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumluluklarına yönelik etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin mevcut durumu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma tarama modelinde nicel bir araştırmadır.





### Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde görev yapan 121 öğretim elemanı (%56'sı kadın, %44'ü erkek; %58'i öğretim üyesi, %42'si öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi) ve eğitim fakültesinde öğrenim gören 339 lisans öğrencisi (%69'u kadın, %31'i erkek) oluşturmaktadır. Öğretim elemanlarının akademik deneyim süresi ortalama 10 yıldır.

Öğrencilerin %14.7'si Okul Öncesi Eğitimi (49 kişi), %18.6'sı Sınıf Öğretmenliği (62 kişi), %11.2'si Fen Bilgisi Eğitimi (38 kişi), %9.3'ü Matematik Eğitimi (31 kişi), %8.4'ü Sosyal Bilgiler Eğitimi (28 kişi), %5.4'ü Türkçe Eğitimi (18 kişi), %6.0'ı Müzik Eğitimi (20 kişi), %2.7'si Resim İş Eğitimi (9 kişi), %9.0'ı İngiliz Dili Eğitimi (30 kişi), %4.5'i Alman Dili Eğitimi (15 kişi) ve %10.2'si PDR (34 kişi) programlarına devam etmektedir. Eğitim-öğretim sürecinde daha deneyimli olma, öğretim elemanları ile etkileşim ve onları gözlemleme fırsatları bakımından yeterli süreyi geçirmiş olma dolayısıyla, etik ilkelere uygun davranma konusunda değerlendirme yapabilecek bilişsel yeterliliğe ulaşmış olma gibi olgunlukları göz önünde bulundurularak dördüncü sınıf öğrencileri çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Öğrencilerin %73'ünün genel not ortalaması 3.00 ve altı, %27'sinin ise 3.00'ün üzerindedir.

### Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrenci ve öğretim elemanı anketleri kullanılmıştır. Her iki araç YÖK tarafından belirlenmiş olan "Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri" esas alınarak geliştirilmiştir. Söz konusu etik ilkelerin oluşturulması sürecinde ilk aşamada Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu uzmanları ve Yükseköğretim Kurulu temsilcileri yanı sıra etik alanında uzmanlaşmış çok sayıda akademisyenin katılımı ile Yükseköğretim Kurumları Etik Değer ve İlkeleri taslak metni hazırlanmıştır. İkinci aşamada, taslak metin yükseköğretim kurumlarının görüş ve öneriler doğrultusunda gözden geçirilerek Üniversitelerarası Kurulun değerlendirmesinin ardından "Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri Belgesi" olarak nihai şeklini almıştır (YÖK, 2014).

Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri Belgesi'ne göre Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri bilimsel araştırma yayını ve değerlendirme etiği (17), hizmet etiği (15), akademik yönetim etiği (13) gibi başlıkların yanı sıra öğretim elemanlarının sorumlulukları (24) ve eğitim-öğretim etiği (23) başlıkları altında toplam 92 etik ilkedен oluşmuştur.

Bu çalışma öğretim elemanlarının eğitim ve öğretim ile ilgili sorumlulukları ile öğrencilere karşı sorumluluklarını kapsayan eğitim ve öğretim boyutu ile sınırlı tutulmuştur. Bu boyut-

ta eğitim ve öğretim ile ilgili olarak 5, öğrencilere karşı sorumluluklar boyutunda 18 olmak üzere toplam 23 etik ilke yer almaktadır. İlk boyutta "derslerini, yetkili kurulların onayladığı program içeriğine uygun olarak vermek"; öğrencilerin derslerden aldıkları değerlendirme ve notlarını, mahkeme kararı ve öğrencinin yazılı izni olmadıkça üçüncü kişilere açıklamamak" gibi ilkeler yer alırken; ikinci boyutta "öğrencileri araştırma, sorgulama ve öğrenmeye teşvik edici ve cesaretlendirici bir ortam hazırlamak; öğrencilerin çalışmalarını ve performanslarını adil-tarafsız ve dürüst olarak değerlendirmek; yasal olarak açıklanması gerekenler dışında, öğrencilerin özel-kişisel bilgilerine saygı göstermek, bu bilgileri gizli tutmak; öğretim verdiği alanda, öğrencilerin güncel ve kaliteli eğitim alabilmesi için araştırmalar yaparak uzmanlığını sürekli geliştirmek" gibi ilkeler yer almıştır. Etik ilkelere "Öğrencilerin çalışmaları ve performanslarını adil-tarafsız ve dürüst olarak değerlendirmek, değerlendirmeleriyle öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlamak, zamanında ve yapıcı geri bildirim vermek" ilkesi iki boyutlu olması nedeniyle iki ayrı madde olarak ele alındığından 23 madde olan etik ilkeler veri toplama aracında 24 madde olarak yer almıştır. Öğrenci ve öğretim elemanı için düzenlenen anket beşli Likert tipinde derecelendirilmiştir (1: Hiç, 2: Az, 3: Orta, 4: Çok, 5: Tamamen). Söz konusu bu 24 maddeye ek olarak öğrenci anketinde 5, öğretim elemanı anketinde ise 3 demografik madde daha yer almıştır.

### Veri Toplama Araçlarının Geçerliliği (Yapı Geçerliliği)

Yukarıda açıklandığı üzere, etik ilkelerin geliştirilmesi sürecinde etik ve yükseköğretim ile ilgili en üst düzey kurumların temsilcileri ve etik alanında uzmanlaşmış akademisyenlerin katılımı ile taslak ilkelerin belirlenmesi, çalışmaya doğrudan katılmayan akademisyenlerin katılımını sağlamak için üniversitelerden görüş alınması ve Üniversitelerarası Kurulun da katkıları alınarak son şeklinin verilmiş olması kapsam geçerliliği açısından yeterli bulunmuştur. Buna ek olarak geliştirilen anketler hakkında iki ölçme ve değerlendirme uzmanının görüşleri de alınmıştır.

Veri toplama araçlarında öğretim elemanlarının eğitim-öğretim sorumlulukları ve öğrencilere karşı sorumlulukları boyutlarının ayrı ayrı ortaya çıkıp çıkmadığının incelenmesi amacıyla ile MPLUS 7.1 programı (Muthen ve Muthen, 2012) kullanılarak Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Bu analizde ölçülen yapının varlığının test edilmesinin yanı sıra, bu yapının iki grup için de benzer şekilde çalışıp çalışmadığı da incelenmiştir. Bir ölçme aracının ölçtüğü boyutların ortaya konması için yapı geçerliliği ile ilgili kanıtları ortaya koymak gerekmektedir (Cronbach, 1971). Yapı geçerliliği ile ilgili kanıtları ortaya koymak için DFA kullanılmaktadır. Özellikle ölçme aracında ölçülmesi beklenen boyutlar daha önceden belirlenmiş

ise, bu yapının verilen yanıtlar tarafından ne ölçüde desteklendiğini test etmek amacı ile DFA, Açıklayıcı Faktör Analizine (AFA) tercih edilmektedir (Schumacker ve Lomax, 2004). DFA ölçek tarafından neyin ölçüldüğünün kontrolü için önemlidir ve teorik olarak ölçülmesi planlanan boyutların (bu çalışmada eğitim-öğretim sorumlulukları ile ilgili etik ilkeler ve öğrencilere karşı sorumluluklar ile ilgili etik ilkelerin) toplanan veriler tarafından ne ölçüde desteklendiğini incelemek amacı ile kullanılmıştır (Byrne, 1998; Jöreskog ve Sörbom, 1999; Kline, 1998; Schumacker ve Lomax, 2004; Zumbo, 2005). DFA analizinde, veri toplama aracını yanıtlayan kişi sayısının ölçme aracıda kullanılan değişken sayısına oranının minimum 5 ve üzerinde olması beklenmektedir (Bentler ve Chou, 1987). Aynı yapının gruplar arasında çalışıp çalışmadığı incelendiğinde konfigüral (*configural*), metrik (*metric*) ve skalar (*scalar*) modellerdeki uyum iyiliği indisleri olan CFI (*comparative fit index*) ve TLI (*Tucker-Lewis index*) değerlerindeki değişim incelenir. CFI ve TLI değerlerinin 0.900'ın üstünde ve değişimin ise 0.010'dan az olması beklenir. Bu değerden daha büyük değişimler olduğunda sorunlu maddeler tespit edilerek farkın beklenen değere düşmesi sağlanır (Cheung ve Rensvold, 2002).

Öğretim elemanlarının ve öğrencilerin yanıtları hem ayrı ayrı kullanılarak DFA analizleri (■ Tablo 1), hem de bu modelin aynı anda her iki grup için de geçerli olup olmadığını araştırıldığı, (konfigüral, metrik ve skalar modeller kullanılarak), gruplar arası karşılaştırılabilirlik analizleri (■ Tablo 2) gerçekleştirilmiştir.

■ Tablo 1'deki iki boyutlu yapının iki grup için ayrı ayrı test edildiği analiz sonuçlarına göre, CFI ve TLI değerlerinin hem öğretim elemanları hem de öğrenciler için istenen seviyelerde olduğu, RMSEA değerinin ise öğrenciler için istenen seviyelerde olduğu, ancak öğretim elemanları için beklenenden daha yüksek bir değer aldığı gözlemlenmiştir. Genel olarak, iki boyutlu yapının iki gruptan elde edilen veriler tarafından ayrı ayrı desteklendiğine karar verilmiştir.

Etik algıların ölçüldüğü ölçme aracıdaki iki boyutlu yapının hem öğretim elemanları, hem de öğrenciler için aynı şekilde işleyip işlemediğinin incelenmesi amacı ile gruplar arası ya-

■ **Tablo 1.** Öğretim elemanları ve öğrencilerin etik algılarının doğrulayıcı faktör analizi sonuçları.

Grup	$\chi^2/df$	RMSEA	CFI	TLI
Öğretim elemanları	2.501*	.111	.958	.954
Öğrenciler	44.429*	.076	.959	.955

\* $p < .001$ .

pıların geçerliği analizi yapılmıştır. Bu analizde konfigüral, metrik ve skalar modeller arasındaki CFI değerlerindeki değişim incelenmiştir.

■ Tablo 2'de verilen bulgulara göre konfigüral modelden skalar modele doğru gittikçe, CFI değerlerinde beklenenden (0.010) daha fazla düşüş olduğu görülmektedir ( $\Delta CFI=0.017$ ). Modifikasyon indisleri incelendiğinde 23. maddede (*öğrencilerden herhangi bir bediyeyi kabul etmemek*) bir problem olabileceği görülmüştür. 23. maddenin değerlerinin iki grup için serbest bırakılmasından sonra konfigüral modele yakın CFI değerleri elde edilmiştir ( $\Delta CFI=0.007$ ). Bu sebeple, 23. madde hariç, öğretim elemanları ve öğrenciler için iki boyutlu yapının geçerli olduğuna karar verilmiş ve ilerleyen analizlerde 23. madde dâhil edilmemiştir. Bu analizler sonucunda öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeyi modeli, öğretim elemanları ve öğrenciler tarafından da iki boyutlu olarak algılanmaktadır sonucuna ulaşılmıştır.

### Veri Toplama Araçlarının Güvenirliği

Öğretim elemanları ve öğrencilerden elde edilen veriler kullanılarak hesaplanan güvenilirlik analizi sonuçlarına göre öğretim elemanlarına yönelik geliştirilen veri toplama aracının Cronbach alfa değeri 0.96 ve öğrencilere yönelik geliştirilen veri toplama aracının Cronbach alfa değeri 0.94 olarak bulunmuştur. George ve Mallery (2003), 0.90'ın üzeri Cronbach alfa değerine sahip ölçme araçlarının "mükemmel" olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla veri toplama araçlarının mükemmel düzeyde güvenilir araçlar olduğu söylenebilir.

■ **Tablo 2.** Öğretim elemanları ve öğrencilerin etik algılarının yapıların eşitliği bakımından incelenmesi.

Model	$\chi^2/df$	$\Delta\chi^2/\Delta df$	RMSEA	CFI	$\Delta CFI$	TLI	$\Delta TLI$
Konfigüral	4.968*		.134	.974		.975	
Metrik	7.218*	65.909*	.168	.957	.017	.960	.015
Skalar	7.032*	32.786*	.165	.957	.017	.961	.014
Skalar2 <sup>a</sup>	5.550*	12.971*	.143	.967	.007	.971	.004

\* $p < .001$ . <sup>a</sup>23 numaralı maddenin değerleri gruplar için serbest bırakıldı.



### Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri veri toplama araçlarının araştırmacılar tarafından 2015–2016 akademik yılında çalışma grubuna uygulanmasıyla elde edilmiştir. Veri toplama araçları, öğrencilere bir arada buldukları derslerde dersin öğretim elemanından izin alınarak toplu olarak uygulanmış ve geri alınmıştır. Öğretim elemanlarına ise bireysel olarak verilmiş ve belirtmiş oldukları günlerde geri alınmıştır. Gizliliği sağlamak için uygulama öncesinde katılımcılara veri toplama araçlarının kapalı bir kutu içinde biriktirileceği belirtilmiştir. Uygulama sonrasında cevaplanmış her bir veri toplama aracı dönüş kutusunda biriktirilmiş ve tamamı döndükten sonra kutu açılarak veri girişine hazır hale getirilmiştir.

Öğretim elemanı ve öğrencilere göre, öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranma düzeyleri betimsel istatistiklerle incelenmiştir. Farklı grupların eğitim-öğretim sorumlulukları ve öğrencilere karşı sorumlulukları gibi iki farklı gruptaki ilkelere uygun davranma düzeyleri çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile incelenmiştir. Birden fazla bağımlı değişkenin bir kombinasyon olarak bağımsız değişkenler bakımından farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla MANOVA yapılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu analizler için SPSS 21.0 kullanılmıştır. İlk olarak öğretim elemanları ve öğrencilerin öğretim elemanlarının eğitim-öğretim sorumlulukları ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin görüşleri, ardından öğretim elemanlarının görüşlerinin cinsiyet, akademik unvan (öğretim üyesi ve diğer ünvanlar) ve akademik kıdeme (5 yıl ve altı, 6–14 yıl, 15 yıl ve üstü) göre; öğrencilerin görüşlerinin ise cinsiyet ve akademik başarıya (genel not ortalaması 3.00'ın altı ve 3.00 ve üzeri) göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Son olarak öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır.

■ **Tablo 3.** Öğretim elemanı ve öğrenci algılarına göre öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranma düzeyleri.

Boyutlar	Öğretim elemanı		Öğrenci	
	̄	S	̄	S
Eğitim-öğretim sorumlulukları	3.20	0.86	3.43	0.69
Öğrencilere karşı sorumluluklar	3.32	0.80	3.35	0.82

### Bulgular

#### Öğretim Elemanlarının ve Öğrencilerin Öğretim Elemanlarının Etik İlkelere Uygun Davranma Düzeylerine İlişkin Algıları

■ Tablo 3'e göre öğretim elemanları diğer meslektaşlarının hem eğitim-öğretim ( $\bar{X}=3.20$ ) hem de öğrencilere karşı sorumlulukları ( $\bar{X}=3.32$ ) ile ilgili etik ilkelere orta düzeyde uygun davranışlar sergiledikleri algısına sahip görünmektedirler. Öğrenciler ise öğretim elemanlarının eğitim ve öğretim ile ilgili etik ilkelere orta düzeyin çok az üstünde ( $\bar{X}=3.43$ ), öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere orta düzeyde ( $\bar{X}=3.35$ ) uygun davrandıkları algısına sahiptirler.

#### Öğretim Elemanlarının Etik İlkelere Uygun Davranma Düzeyleri ile İlgili Öğretim Elemanı Algılarının Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Öğretim elemanlarının, diğer öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere ne derece uygun davrandıkları ile ilgili görüşlerinin cinsiyet, akademik unvan ve kıdeme göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular ■ Tablo 4'te sunulmuştur.

■ Tablo 4'teki MANOVA sonuçlarına göre, kadın ve erkek öğretim elemanlarının, diğer öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik

■ **Tablo 4.** Öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranmalarına ilişkin öğretim elemanı algılarının cinsiyet, akademik unvan ve kıdeme göre karşılaştırılması.

	Eğitim-öğretim sorumlulukları			Öğrencilere karşı sorumluluklar		
	̄	S	F	̄	S	F
Kadın	3.16	.86	.73	3.29	.77	.37
Erkek	3.29	.91		3.36	.85	
Öğretim üyesi	3.24	.84	.00	3.38	.74	1.14
Diğer	3.14	.92		3.23	.85	
0–5 yıl	3.14	.91	.98	3.28	.78	.16
6–14 yıl	3.21	.89		3.26	.85	
15 ve üzeri yıl	3.18	.72		3.31	.62	

**Tablo 5.** Öğrencilerin öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranmalarına ilişkin algılarının cinsiyet ve başarıya göre karşılaştırılması.

	Eğitim-öğretim sorumlulukları			Öğrencilere karşı sorumluluklar		
	ȳ	S	F	ȳ	S	F
Kadın	3.40	.71	1.22	3.30	.83	2.20
Erkek	3.51	.68		3.45	.79	
GNO ≤3.00	3.42	.68	.16	3.31	.79	1.56
GNO >3.00	3.46	.73		3.42	.91	

ilkelere uygun davranmalarına ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $F(2.93)=.374$ ;  $p=.689$ ). Benzer şekilde, öğretim üyeleri ve diğer öğretim elemanları (öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi), öğretim elemanlarının (meslektaşlarının) eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin algıları arasında da anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $F(2.93)=1.614$ ;  $p=.205$ ).

■ Tablo 4'e kıdem açısından bakıldığında farklı kıdemdeki öğretim elemanlarının, diğer öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $F(4.186)=1.022$ ;  $p=.397$ ).

Öğrencilerin, öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin algılarının cinsiyet ve akademik başarı düzeylerine ilişkin bulgular ■ Tablo 5'te verilmiştir.

### Öğretim Elemanlarının Etik İlkelere Uygun Davranma Düzeyleri ile İlgili Öğrenci Algılarının Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

■ Tablo 5'teki MANOVA sonuçlarına göre, kadın ve erkek öğrencilerin, öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $F(2.267)=1.098$ ;  $p=.335$ ). Benzer şekilde, başarı düzeyi farklı olan öğrencilerin, öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile il-

gili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin algıları arasında da anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $F(2.267)=.999$ ;  $p=.370$ ).

### Öğretim Elemanlarının Etik İlkelere Uygun Davranma Düzeyleri ile İlgili Öğretim Elemanı ve Öğrenci Algılarının Karşılaştırılması

Öğretim elemanlarının eğitim-öğretim ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin öğretim elemanları ile öğrencilerin algılarının karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar ■ Tablo 6'da verilmiştir.

■ Tablo 6'daki MANOVA sonuçlarına göre, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin, öğretim elemanlarının eğitim-öğretim sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeyleri ile ilgili algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ( $F(2.380)=6.76$ ;  $p<.01$ ). Öğrenciler öğretim elemanlarını eğitim-öğretim ile ilgili etik ilkelere daha yüksek düzeyde uygun davrandıkları şeklinde algılamaktadırlar. Öğretim elemanlarının öğrencilere karşı sorumluluklarıyla ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerine ilişkin öğretim elemanı ve öğrenci algıları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

### Tartışma

Bu çalışmada, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin algılarına göre öğretim elemanlarının eğitim ve öğretim ve öğrenciye karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeylerini belirlemek ve çıkan sonuçları öğretim elemanları-

**Tablo 6.** Öğretim elemanı ve öğrencilerin öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranmalarına ilişkin algılarının karşılaştırılması.

	Eğitim-öğretim sorumlulukları			Öğrencilere karşı sorumluluklar		
	ȳ	S	F	ȳ	S	F
Öğretim üyesi	3.20	0.86	8.25*	3.32	0.80	0.35
Öğrenci	3.43	0.69		3.35	0.82	

\* $p<.01$ .





nın cinsiyet, kıdem ve akademik unvanları ile öğrencilerin cinsiyet ve başarı durumlarına göre karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Araştırma bulguları öğretim elemanlarının diğer meslektaşlarının hem eğitim ve öğretim sorumlulukları hem de öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere orta düzeyde uygun davrandıkları algısına sahip olduklarını göstermektedir. Benzer biçimde öğrencilerin de derslerine giren öğretim elemanlarının eğitim ve öğretim sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere orta düzeyin çok az üstünde, öğrencilere karşı sorumluluklarıyla ilgili etik ilkelere ise orta düzeyde uygun davrandıkları algısına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Öğretim elemanlarının ve öğrencilerin, öğretim elemanlarının eğitim-öğretim sorumluluklarını ve öğrencilere karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri ile ilgili etik ilkelere uygun davranma düzeyine ilişkin algılarının karşılaştırılan değişkenlere (öğretim elemanları için cinsiyet, unvan, deneyim süresi, öğrenciler için cinsiyet ve başarı) göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonuç öğrencilerin ve öğretim elemanlarının algılarının söz konusu değişkenlerin etkisinden bağımsız olarak ortak algıya sahip oldukları şeklinde değerlendirilebilir. Algılardaki bu tutarlılık gerçek durumun yansımaları olarak görülebilir.

Hem öğrencilerin hem de öğretim elemanlarının algıları birlikte ele alındığında öğretim elemanlarının bir kısmının eğitim-öğretim sorumluluklarını ve öğrencilere karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri ile ilgili etik ilkelere yeterince uygun davranmadıkları sonucuna varılabilir. Dolayısıyla, öğretim elemanlarının etik kodlarının yeterince gelişmemiş ya da yeterince davranışa dönüşmemiş olduğu söylenebilir. Öğretim elemanlarının etik ilkelere yeterince uyumlu davranmamalarının ya da davranmamalarının birçok nedeni olabilir. Üniversitelerin araştırma ve yayın, eğitim ve toplum hizmetleri olmak üzere üç temel işlevinin olduğu yaygın biçimde kabul görmektedir (Erdem, 2012; Gedikoğlu, 2013). Üniversitelerin bu işlevlerini büyük ölçüde akademik personeli aracılığıyla yerine getirdiği söylenebilir. Bu işlevlerin yerine getirilme biçiminin hem öğretim elemanlarının kişisel yeterliklerinden hem de kurumsal düzeydeki politika ve uygulamalardan etkilenmesi söz konusudur.

Üniversitelerin araştırma ve yayın işlevleri konusunda evrensel düzeyde kabul gören etik kodların oluştuğu ve yaygınlık kazandığı, bu etik kodlar temelinde mesleki denetimin yapıldığı ve bu kapsamda bir kültürün oluştuğu söylenebilir. Türkiye'deki üniversitelerde daha çok bu kapsamda bir gelişmenin olduğu görülmektedir (Gerçek vd., 2011). Her üniversitede araştırma etiğine yönelik bir etik kurulun bulunması ve araştırma projelerinde bu kurullardan izin alınması gerekliliği, dergilerin hakem süreçlerinde ve doçentlik sınavlarında etik ilkelere uygunluğunun gözetilmesi yoluyla mesleki bir denetimin olma-

sı, araştırma etiğinin lisansüstü eğitimde araştırma derslerinin bir parçası olması gibi uygulamaların bu gelişmeye kaynaklık ettiği söylenebilir. Kısaca, araştırmaların etik ilkelere uygun biçimde yürütülmesini güvence altına almaya yönelik mekanizmaların varlığından söz edilebilir. Dolayısıyla araştırma ve yayın alanındaki etik sorunların tanımlanması, değerlendirilmesi ve çözülmesine rehberlik edecek etik ilkelerin varlığından, etik ilkelere yönelik bir bilinç ve farkındalıktan söz edilebilir.

Ancak, YÖK'ün 2014 yılında yaptığı düzenleme (Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri) öncesine kadar üniversitelerin ikinci temel işlevi olan eğitim hizmetlerinin üretilmesi ve sunulması ile ilgili süreçlere ilişkin etik ilkeler konusunda ulusal ya da kurumsal düzeyde bir düzenleme olmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla öğrenci ve öğretim elemanları arasındaki ilişkilerin nasıl düzenleneceğine yönelik bir anlayış, bilinç ya da farkındalık oluşmasını sağlayacak süreçlerin görece yeni başlamış olduğu ve bu alana ilişkin bir birikim ve gelenek oluşacak kadar süre geçmediği söylenebilir. Bu durumun öğretim elemanlarının farkındalıklarının düşüklüğüne ve daha gelişmiş davranışlar sergilemelerine yol açmış olması olasıdır. Bu düzenleme öncesinde öğretim elemanları, öğrenciler, idari vd. personel ile ilgili bazı etik davranış kurallarının, yalnızca suç sayılan davranışların tanımlandığı disiplin yönetmelikleriyle izlendiği, bu kapsama girmeyen bazı konular da ise yerleşmiş geleneklerin temele alındığı bilinmektedir (Gerçek vd., 2011). Örneğin, geleneksel olarak öğrenci sınav sonuçları öğretim elemanları tarafından herkesin görebileceği bir yerde ilan edilebilme, böylece kişisel bir bilgi öğrencinin izni olmaksızın herkese duyurulmaktadır. Çoğu öğretim elemanı için bu durum süregelen bir geleneğin parçasıdır ve etik bir soruna karşılık gelmemektedir. Akdoğan ve Demirtaş (2014), etik olmayan davranışların nedenleri ile ilgili bir boyutunda etik sorunlarla nasıl başa çıkılacağı ve etik açıdan doğru davranışın ne olduğu konusunda yeterli bilgiye sahip olmamak olduğunu belirtmektedirler. Etik ve etik olmayan davranışların ayırt edilmesini sağlayacak açık standartların olması çalışanların davranış yönelimlerini olumlu yönde etkiler (Trevino, Butterfield ve McCabe, 1998; Valentine ve Barnett, 2003). YÖK'ün 2014 yılında yaptığı söz konusu düzenleme öğretim elemanlarının öğrencilerle ilgili sorumluluk ve ilişkilerini düzenleme bakımından bir rehber işlevi görebilir. Ayrıca, bu düzenleme üniversite yönetimleri için kurumsal düzeyde bir etik iklimin oluşturulmasına katkı getirecek bir mekanizma olarak değerlendirilebilir. Yakın zamana kadar yükseköğretim kurumlarında etiğin büyük ölçüde araştırma etiği ile sınırlı olarak ele alınması, öğretim elemanlarının diğer sorumluluklarının fazlaca göz önünde bulundurulmaması ve kurumsal düzeyde etik kodların ortaya konmamış olması öğretim elemanlarının etik ilkelere uyum düzeyine ilişkin algının yeterince yüksek olmamasını etkilemiş olabilir.

Yukarıda sözü edilen kurumsal düzenlemeler yanında öğretim elemanlarının mesleki yeterlikleri etik davranış biçimleri üzerinde etkili olabilir. Öğretim elemanları bakımından mesleki yeterliklerin konu alanı yeterliği (bir alanda derinlemesine bilgi sahibi olma, o alanla ilgili bilgi üretebilme ve yayınlama olarak ifade edilebilir), pedagojik yeterlik (etkili öğrenmeyi mümkün kılacak öğretme yetkinliği olarak ifade edilebilir, öğretme ve öğrenme süreçlerinin tasarım, uygulama ve değerlendirilmesinden sınıf yönetimi ve iletişim becerilerine kadar birçok alt yetkinlikten oluşur) ve genel yeterliklerden (genel kültür, kişilik özellikleri, üniversite anlayışı, tutum ve değerler vb.) oluştuğu söylenebilir. Araştırma kapsamındaki öğretim elemanlarının yeterliklerine ilişkin bir bilgi olmamakla birlikte, öğretim elemanlarının, mesleki ve etik eğitimlerindeki yetersizliğin mesleki yetersizliğe dönüştüğü ve mesleki gereklilikleri karşılayamamanın etik olmayan davranışlara yol açtığı ileri sürülmektedir (Erdem, 2012; Özder, Işıktaş ve Erdoğan, 2014; Varol ve Şeker, 2008). Bu çalışmada öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranış gösterme düzeylerine ilişkin algının yeterince yüksek olmamasının bir kısmı da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Wilcox ve Ebbs (1992) bilgiyi üreten ve yayan kurumlar olarak üniversitelerde görevli akademisyenlerin genelde toplumu, özelden ise öğrenciyi etkileme gücü nedeniyle önemli olduğunu belirtmektedirler. Üniversitelerden bilimsel çalışmaların yanı sıra eğitim ve öğretim hizmetleri ile meslek insanları yetiştirmeleri, topluma hizmet sunmaları ve geleceğin bilim insanlarını yetiştirmeleri gibi işlevler beklenmektedir (Erdem, 2012; Gedikoğlu, 2013). Günay (2011), erdem, estetik ve etik değerlerin akademiyanın zemini olduğunu ve bu değerleri mensuplarına kazandırması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Üniversitenin bu işlevlerini gerçekleştirmesine ortam sağlayacak bir etik kültürü oluşturması ve mensuplarına kazandırması beklenir. Üniversitenin seçkin özellikleri simgelemesi, özellikle akademik kadrolarda çalışanların niteliği yüksek davranışları temsil etmesi ve ortalama davranışlardan kaçınmaları beklenir. Bu şekilde, hem öğretim elemanlarının yaptıkları çalışmaların toplumda değer bulması hem de öğrencilerin gözünde üniversite eğitimine ve akademisyenlere atfedilen özelliklerin değerli görülmesi mümkün olabilir. Kısaca, uygun davranışın uygun ortamda gerçekleşebileceği söylenebilir. Bu anlamda öğretim elemanlarının davranışlarının etik kurallara uygunluğu önem taşımaktadır. Bu bağlamda bakıldığında, araştırmanın iki temel boyutu olan eğitim ve öğretim sorumlulukları ve öğrencilere karşı sorumluluklar açısından öğretim elemanlarının etik davranma düzeylerini hem öğretim elemanı hem de öğrencilerin orta düzeyde algılamaları, öğretim elemanlarının var olan etik ilkelere uygun davranması ile ilgili bir zafiyetin olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın sonuçlarından ulaşılan bu çıkarımın birçok araştırmanın sonucu ile örtüştüğü ve bir yaygınlık durumuna işaret ettiği söylenebilir.

Demirtaş, Şener ve Karabatak tarafından 2013'te yapılan çalışmada öğrencilerin akademik personelin etik ilkelere uygun davranma düzeylerinin düşük olduğu algısına sahiptirler. EDMER'in 2012'de yapmış olduğu, gençlerin gözüyle etik araştırmasında yer alan kurumların hiçbirisi etik değerlere bağlılık açısından yeterli bulunmamıştır. Türkiye'deki bu kurumlarda etik ilkelere bağlılık durumu 10 üzerinden ortalama 4.1 olarak belirlenmiştir. Söz konusu çalışmada etik açısından en yüksek puan (4.7) üniversitelere verilmiştir, ancak bu çalışmada olduğu gibi bu sonuç orta düzeye yakın bir etik davranış algısına karşılık gelmektedir. Erdem vd.'nin (2014) yaptığı çalışmada öğrencilerin öğretim elemanından beklentisi, profesyonel sorumluluk ve kişisel güvenilirlik. Profesyonel sorumluluk ile öğretim elemanının yetkinliği kastedilmekte ve içerik olarak derslere hazırlıklı gelme, öğrenci sorularını cevaplama ve bilgi aktarma konularında yüksek ve sürekli bir performans beklentisi vurgulanmaktadır. Diğer yandan öğretim elemanının öğrenciyeye göre daha güçlü bir konumda olmasının getirdiği otoritesini ya da gücünü kötüye kullanmaması gerekliliği de bir profesyonel sorumluluk konusu olarak algılanmaktadır. Maya (2013) çalışmasında, akademisyenlerin meslek ahlakına aykırı olarak algıladıkları davranışların en çok eğitim-öğretim işleri daha sonra araştırma işlerinde görüldüğünü, eğitim-öğretim işleri bakımından en çok mazeretsiz ders yapmamak, mazeretsiz derse geç girmek / dersten erken çıkmak, dersi etkili ve nitelikli olarak yürütmek, üniversite dışında çalışma nedeniyle üniversitedeki sorumluluklarını yerine getirmemek ve öğrencilere eşit/adil davranmamak şeklinde belirlemiştir. Ayrıca akademisyenlerin, görevlerini yerine getirirken en çok sırasıyla eğitim-öğretim işleri ve araştırma işleri, üniversitedeki görevleri ve özel sektörde görev alma ve de yöneticilerin baskısı ve kişisel değerleri arasında tercih yapma durumunda ahlaki ikilem yaşadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Smith (1996), öğrencilere verilen sözlerin tutulmasının en sık ihlal edilen norm olduğunu; ders programı, sınıf, ofis saatleri ve ödevlerle ilgili taahhütlerin yerine getirilmemesinin sıkıntı yaratabileceğini belirtmektedir (akt. Erden vd., 2014). Akademisyenlikte eğitim ve öğretim sorumluluğu ağır ve vicdani bir sorumluluktur. Bu nedenledir ki akademisyenin hiç bir grubun veya kurumun çıkarı içinde olmadan, objektif düşünebilen, adil ve dürüst davranan, özgür iradesi ile düşüncelerini ortaya koyan biri olması beklenir (Arıkan ve Yılmaz-Demir, 2009). Akademisyenlerin öğrenciyi bağımsız bir birey olarak gören, onun kendini geliştirmesine olanak sunmayı ve destek vermeyi amaçlayan yaklaşımı; öğrencilerin bağımsız ve özgüvenli bireylere ve yurttaşlara dönüşmesini kolaylaştırmaktadır (Aktan, 2004 akt. Arıkan ve Yılmaz-Demir, 2009).

Öğretim elemanları sorumluluklarını yerine getirirken, öğrencilerin sadece akademik ve mesleki yönden gelişimlerine katkıda bulunmakla kalmazlar, aynı zamanda ders ve ders dışı or-



taamlarda yaşanan yoğun etkileşim ortamlarında genç gruplar için bir davranış modeli de oluştururlar. Özellikle karşılaştıkları ikilemlerde sergiledikleri davranışlar, öğrenciler için ahlaki kodların gelişmesinde ve pekişmesinde bir referans özelliği taşır (Erdem vd., 2014). Öğretim elemanlarından her öğrencinin toplumun saygıdeğer ve etkili bir üyesi olarak, kendi potansiyelinin farkına varması ve bu potansiyelini gerçekleştirilmesiyle ilgili onu destekleme konusunda çaba göstermeleri beklenir (NEA, 2011). Bu araştırmanın ve yukarıda verilen araştırmaların sonuçları dikkate alındığında öğretim elemanlarının bu kapsamda beklenildiği seviyede örnek oluşturamayacakları söylenebilir.

Öğretim elemanlarının temel sorumlulukları, dersi amaçlarına uygun bir şekilde yürütmek, ders materyalini sağlamak, öğrencileri ders ve sınav içerikleriyle ilgili bilgilendirmek, sınavlar yapmak ve onları adil bir şekilde değerlendirerek sonuçlarıyla ilgili öğrencilerini zamanında bilgilendirmektir. Aynı zamanda bu sorumluluk, bütün bireylerin haklarına ve kişiliklerine saygıyı zorunlu kılmakta, ayrımcılık ve tacizi engellemeyi gerektirmektedir (NASSP, 1999 *akt.* Özcan ve Balyer, 2012). Akademik dünyada yaşanan etik ihlaller (kopya, intihal, yayın ve araştırma alanında ve ilişkilerde görülen ihlaller), etik değerlerin kazandırılması konusundaki zafiyete işaret etmektedir. Etik değerler, iyi örnekler üzerinden örtük bilgi olarak aktarılmaktadır. Bu bakımdan, öğretim kadrosunun sorumluluğu yüksektir (Günay, 2011).

Sonuç olarak, hem öğrencilere hem de öğretim elemanlarına göre öğretim elemanlarının araştırma kapsamındaki sorumluluklarını yerine getirirken etik ilkelerin yeterince gözetilmediği ya da etik ilkelere yeterince uyulmadığı algısının önemli düzeyde olduğu söylenebilir. Bir örgütte etik ilkelerin varlığı ve bu ilkelere uyumun gözetilmesi hem çalışanların hem de öğrencilerin güvenlerini artırabilir. Böylece işyerinde alınan kararların ve yapılan uygulamaların adil biçimde gerçekleştiği düşüncesi kurum çalışanlarında ve öğrencilerde geliştirilebilir. Böyle bir güven duygusunun oluşması etik dışı arayış ve davranışlara olan yönelimi azaltabilir. Ancak çalışmadan elde edilen sonuçların, öğrencilerin etik ilkelere yeterince uygun davranmasını özendirici olmayacağı söylenebilir. Brown ve Krager (1985) öğrencilerin; öğrenci olarak kendi etik sorumlulukları ile karşılaştırılmadıkları ve etik davranışları ile model olan akademisyen ve danışmanlar ile çalışmadıkları sürece etik ilkelerin uygulayıcıları olamayacağını ifade etmektedir.

Birçok çalışmada çalışanların etik davranışlar açısından desteklendiği kurumlarda etik dışı davranışların azaldığı (Trevino vd., 1998), etik kodların bulunduğu kurumlarda algılanan etik davranış algısının daha yüksek olduğu ve etik olmayan davranışlarla daha az karşılaştığı (Peterson, 2002) belirlenmiştir. Dolayısıyla çalışanların etik algılarını olumlu etkileyecek düzenlemeler ve uygulamalar yaparak, etik davranışları olumlu yönde artırmak ve bunun sonucu olarak istenmeyen davranışları azalt-

mak mümkündür. Bu nedenle, yükseköğretim kurumlarının yöneticilerinin öğretim elemanlarının ve diğer çalışanların etik davranış algısını yükseltmeye yönelik çabaları önem taşımaktadır. Bu anlamda, etik ilkeler hakkında bilgilendirme ve etik ilkelerin akademik yaşama yansımalarının takibi bir gerekliliktir. Ancak bu şekilde yükseköğretim kurumları etik ilkelerin yerleşmesi konusunda kurumsallaşabilir.

Ayrıca, araştırmanın yalnızca bir fakültenin öğretim elemanları ile yapılmış olması, Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkelerinin sadece iki boyutunun alınmış olması ve nicel yöntemin kullanılmış olması araştırmanın sınırlılıkları olarak görülebilir. Bu sınırlılıklara yönelik olarak araştırmanın; Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkelerinde yer alan diğer boyutları da kapsayacak şekilde ve daha geniş örneklemelerde tekrarlanması, ayrıca etik ilkelere yeterince uygun davranılmamasının nedenlerinin nitel yöntemlerle derinlemesine araştırılması önerilebilir.

## Kaynaklar

- Akdoğan, A. ve Demirtaş, Ö. (2014). Etik liderlik davranışlarının etik iklim üzerindeki etkisi: Örgütsel politik algılamaların aracı rolü. *AKÜ İİBF Dergisi* 16(1), 107–123.
- Ankan, H. ve Yılmaz-Demir, G. (2009). *Akademisyenlik ve etik: uygulamalar üzerine toplumsal bir değerlendirme*. VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ekim 2009, Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Arslan, M. (2005). *İş ve meslek ahlakı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aydın, İ. (2003). Tıp fakültelerinin eğitim işlevi ve etik: Tıp fakültesi öğrencilerinin hak ve sorumlulukları. *Tıp Eğitimi Dünnyası Dergisi*, 13, 2–7.
- Aydın, İ. (2010). *Yönetmelik, mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2015). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ., Demirkasmoğlu, N. ve Alkın, S. (2012). Academic ethics in Turkish universities: Perceptions of academicians from engineering, medicine and education colleges. *Eurasian Journal of Educational Research*, 49, 41–60.
- Baskan, G. A. (2001). Türkiye’de yükseköğretim gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 21–32.
- Bentler, P. M., and Chou, C. (1987). Practical issues in structural equation modeling. *Sociological Methods and Research*, 16, 78–117.
- Berkman, Ü. (2015). *Değişen etik anlayışı ve yolsuzlukla mücadele*. 26 Aralık 2015 tarihinde <[https://www.tbmm.gov.tr/etik\\_komisyonu/belgeler/makale\\_DegisenEtikAnlayisiYolsuzluklaMucadele-UmitBerkman.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/etik_komisyonu/belgeler/makale_DegisenEtikAnlayisiYolsuzluklaMucadele-UmitBerkman.pdf)> adresinden erişildi.
- Brown, R. D., and Krager, L. (1985). Ethical issues in graduate education: Faculty and student responsibilities. *The Journal of Higher Education*, 56(4), 403–418.
- Burnaz, S., Atakan, M. G. S. ve Topçu, Y. İ. (2010). Have ethical perceptions changed? A comparative study on the ethical perceptions of Turkish faculty members. *Journal of Academic Ethics*, 8, 137–151.
- Büken, N. Ö. (2006). Türkiye örneğinde akademik dünya ve akademik etik. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37, 164–170.
- Byrne, B. M. (1998). *Structural equation modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications, and programming*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.



- Callahan, D. (1982). Should there be an academic code of ethics? *The Journal of Higher Education*, 53(3), 335–344.
- Cheung, G. W., and Rensvold, R. B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 9(2), 233–255.
- Cronbach, L. J. (1971). Test validation. In R. L. Thorndike (Ed.), *Educational measurement* (2nd ed., pp. 443–507). Washington, DC: American Council on Education.
- Demirtaş, Z. ve Ersözülü, A. (2007). İlköğretim okullu öğretmenlerinin görüşleri bağlamında teftiş sürecinde etik (Tokat ili örneği). *Doğu Anadolu Araştırmaları*, 6(1), 89–94
- Demirtaş, Z., Şener, G. ve Karabatak, S. (2013). According to the students' perceptions the levels of academic staff to comply with ethical codes. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(2), 506–519.
- EDMER (2012). *Gençlerin gözüyle etik*. 18 Aralık 2016 tarihinde <<http://www.turklider.org/TR/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/UserFiles/bulent/Gen%C3%A7lerin%20G%C3%B6z%C3%BCyle%20Etik%20-%202013.10.2012.pdf>> adresinden erişildi.
- Eğri, T. ve Sunar, L. (2010). Türkiye'de iş ahlakı çalışmaları: mevcut durum ve yönelimler. *İş Ahlakı Dergisi*, 3(5), 41–67.
- Erdem, A. R. (2012). Bilim insanı yetiştirmede etik eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 25–32.
- Erdem, F., Ömürş, E., Öz, Ö., Boz, H., Özmen, M. ve Kubat, U. (2014). Öğretim elemanlarının etik sorumlulukları üzerine üniversite öğrencilerinin algılamaları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 39–63.
- Fisher, C. B. (2003). Developing a code of ethics for academics commentary on 'ethics for all: differences across scientific society codes'. *Science and Engineering Ethics*, 9, 171–179.
- Gediköglü, T. (2013). Yükseköğretimde akademik özgürlük. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 179–183.
- George, D., and Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 11.0 update (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Gerçek, H., Güven, M. H., Özdamar, Ş. O., Yanpar-Yelken, T. ve Korkmaz, T. (2011). Yükseköğretim kurumlarında etik ilkeler, sorumluluklar ve davranış kuralları. *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 80–88.
- Gözütok, F. D. (1999). Öğretmen adaylarının etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1–2), 83–99.
- Günay, D. (2011). Türk yükseköğretiminin yeniden yapılandırılması bağlamında sorunlar, eğilimler, ilkeler ve öneriler – I. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 113–121.
- Jöreskog, K. G., and Sörbom, D. (1999). *LISREL 8.30*. Chicago: Scientific Software International.
- Kelly, P. C., Bradley, R. A., and Demott, J. (2005). Mapping our progress: Identifying, categorizing and comparing universities' ethics infrastructures. *Journal of Academic Ethics*, 3, 205–229.
- Kline, R. B. (1998). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Kuçuradi, İ. (2003). Etik ve etikler. *Türkiye Mübendislik Haberleri*, 423, 7–9.
- Kuther, T. L. (2003). A profile of the ethical professor: Student Views. *College Teaching*, 51(4), 153–160.
- Maya, İ. (2013). Akademisyenlerin meslek ahlakına aykırı olan davranışlara ilişkin algıları (ÇOMÜ Eğitim Fakültesi örneği). *Turkish Studies*, 8(6), 491–509.
- Muthen, B. O., and Muthen, L. K. (2012). *Mplus (Version 7.1)*. California, LA.
- National Education Association (NEA). (2011). *Code of ethics*. 2 Kasım 2016 tarihinde <<http://www.nea.org/home/30442.htm>> adresinden erişildi.
- Özcan, K. ve Balyer, A. (2012). Öğretim elemanları etik davranışları ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 345–376.
- Özder, H., Işıktaş, S. ve Erdoğan, F. (2014). Öğretim elemanlarının akademik etik kurallardan haberdar olma ve onaylama dereceleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 3(1), 22–37.
- Peterson, D. K. (2002). The relationship between unethical behavior and the dimensions of the ethical climate questionnaire. *Journal of Business Ethics*, 41(4), 313–326.
- Räsänen, R. (2000). Ethics, education and teacher education. In K. Kumpulainen (Ed), *In search of powerful learning environments for teacher education in the 21st Century* (pp. 127–136). 20 Aralık 2015 tarihinde <<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514256212.pdf>> adresinden erişildi.
- Schumacker, R. E., and Lomax, R. G. (2004). *A beginners guide to structural equation modeling*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. London: Pearson Education.
- Tepe, H. (2000). *Etik ve meslek etikleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Trevino, L. K., Butterfield, K. D., and McCabe, D. L. (1998). The ethical context in organizations: Influences on employee attitudes and behaviors. *Business Ethics Quarterly*, 8(3), 447–476.
- Ünal, M., Toprak, M. ve Başpınar, V. (2012). Bilim etiğine aykırı davranışlar ve yaptırımlar: sosyal ve beşeri bilimler için bir çerçeve önerisi. *Anıme İdaresi Dergisi*, 45(3), 1–27.
- Valentine, S., and Barnett, T. (2003). Ethics code awareness, perceived ethical values and organizational commitment. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 23(4), 359–367.
- Varol, A. ve Şeker, S. (2008). *Öğretim elemanlarının etik iblalleri*. Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Türkiye Cumhuriyetinde Eğitimin Çağdaş Değerlerle İrdelenmesi Çalıştayı, 1–3 Mart, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Wilcox, J. R., and Ebbs, S. L. (1992). *The leadership compass: Values and ethics in higher education*. ASHE-ERIC Higher Education Report No. I. Washington, D.C.: The George Washington University, School of Education and Human Development.
- Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2009). Öğretmen adaylarının mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *İş Ahlakı Dergisi*, 2(4), 71–88.
- YÖK (2014). *Yüksek Öğretim Kurulunun 22.10.2014 tarih ve 79009489-339 sayı ile üniversitelere göndermiş olduğu resmi yazı*.
- YÖK (2016). *2015–2016 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri*. 27 Aralık 2016 tarihinde <<https://istatistik.yok.gov.tr/>> adresinden erişildi.
- Zumbo, B. D. (2005). Structural equation modeling and test validation. In B. S. Everitt & D. C. Howell (Eds), *Encyclopedia of statistics in behavioral science* (pp. 1951–1958). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.